

Vyrų pakartotinos partnerystės: individualūs ir ankstesnės partnerystės veiksniai

AUŠRA MASLAUSKAITĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

MARĖ BAUBLYTĖ

Vytauto Didžiojo universitetas

Santrauka. *Straipsnio tikslas – atskleisti pakartotinių santuokų / kohabitacijų ilgalaikes tendencijas Lietuvos vyrų, turinčių vaikų iš iširusios partnerystės, populiacijoje, taip pat identifikuoti vyrų pakartotinių partnerystės atkūrimui įtakos turinčius individualaus struktūrinio ir su buvusia partneryste susijusius veiksnius. Tyrimo teoriniai pagrindai suformuoti remiantis poreikių – patrauklumo – galimybių (de Graaf, Kalmijn 2003), skyrybų – streso – prisitaikymo (Amato, 2000) bei šeimos – deinstitucionalizacijos perspektyvomis. Empirinius tyrimo pagrindus sudaro „Kartų ir lyčių tyrimo“ (2006 m. ir 2009 m.) bei „Tėvystės iširus partnerystei“ (2016) sociologinių apklausų metu gauta informacija. Nustatyta, kad vyrų-tėvų pakartotinių partnerystės atkūrimo lygis ilgalaikiu periodu buvo stabilus, tačiau partnerystės atkūrimas spartėjo. Be to, atskleista, kad pastaruju metu skyrybas ar kohabitacijos iširimą išgyvenusių vyrų šansai sukurti naują partnerystę yra daugiausia nulemti jų ekonominio statuso, gyvenamosios vietos, buvusios partnerystės tipo ir partnerystės iširimo procesinių požymių.*

Reikšminiai žodžiai: *vyrų, partnerystės dinamika, skyrybos, pakartotinos partnerystės.*

Įvadas

Šeiminei partnerystei šiuolaikinėje visuomenėje būdingas nestabilumas. Jis ne tik charakterizuoja dabarties šeimą ir apibūdina jos specifiką istorinės raidos požiūriu, bet ir nusako pakitusį šeimos vaidmenį užtikrinant individų gerovę. Nors šeiminei partnerystei iširdavo visais laikais ir visur, tačiau skyrybų ir kohabitacijų plitimas esmingai pakeitė sociokultūrinį ir teisinį šeiminių partnerystės kūrimo ir nutraukimo kontekstą. Šiandien normatyvinis šeimos raidos scenarijus apima vieną ar keletą partnerystės tranzicijų, o jos asmeninėse gyvenimo istorijose komponuojasi į specifines įvykių sekas.

Šeiminių partnerysčių nestabilumas, kuris mokslinėje literatūroje dar kitaip įvardijamas partnerysčių dinamika, suprantama, turi įtakos individo ir šeimos gerovės akumuliacijai, reprodukcijai, cirkuliacijai ir paskirstymui. Sukaupiti įtakingami tyrimų rezultatai iš įvairių šalių rodo, kad partnerystės iširimas, o ypač skyrybos, yra susiję su ekonominiais, socialiniais, asmeninės gerovės ir sveikatos praradimais, kurie turi įtakos motinų, tėvų ir vaikų gyvenimo keliui (Härkönen 2014; Amato, James 2010). Partnerystės dinamikos ir asmeninių, socioekonominių praradimų sąryšio mokslinis pažinimas įgauna aktualumą, ypač jei atsižvelgsime į šiuolaikinės gerovės valstybės krizę (Esping-Andersen 2006 ir 2009), kuri pagimdyta globalios ekonomikos tendencijų, demografinių pokyčių ir neoliberalizmo ideologinių vėjų, lemia vis menkesnį gerovės valstybės pajėgumą amortizuoti gyvenimo kelio ir socialinės klasės rizikas, su kuriomis susiduria individai. Jei gyvenimas partnerystėje turi apsauginį efektą, aktualu klausiti tiek apie tai, kiek išsiskyrusiųjų gyvenimo kelyje nebesukuria partnerystės, taip pat identifikuoti tai lemiančius veiksnius. Tad dėsninga, jog šiuolaikinėje sociologijoje ir demografijoje intensyvėja dėmesys tyrimams, sutelktiems į partnerysčių dinamikos ir jos pasekmių individų asmeninei, sveikatos, socialinei gerovei pažinimą (Lampard, Peggs 1999; de Graaf, Kalmijn 2003; Poortman 2007; Meggiolaro, Ongaro 2008; Skew, Evans, Gray 2009; Beaujouan 2012; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013; Murinkó, Szalma 2016; Kreidl, Hubatkova 2017).

Šiame straipsnyje keliamas klausimas apie Lietuvos vyrų partnerysčių dinamiką ir susitelkiama į vieną epizodą – naujos partnerystės sukūrimą iširus santuokai / kohabitacijai, kurioje buvo susilaukta vaikų. Straipsnio tikslas – atskleisti vyrų pakartotinių partnerysčių sukūrimo ilgalaikes tendencijas ir identifikuoti veiksnius, skatinančius naujos santuokos / kohabitacijos sukūrimą. Kitaip tariant, siekiama atskleisti, kaip vyrų pakartotinių partnerysčių kūrimas vystėsi nuo XX a. 7-ojo dešimtmečio iki šių dienų, taip pat atsakyti į klausimą, kurie individualūs struktūriniai ir iširusios partnerystės lygmens veiksniai turi įtakos tam, ar po skyrybų vyrai sukurs pakartotinę santuoką / kohabitaciją.

Siekiant išvengti painiavos įvadinėje straipsnio dalyje, būtina patikslinti reikšminę straipsnio sąvoką – pakartotina partnerystė. Žodžių junginiu „pakartotina partnerystė“ nurodome partnerytę, kuri sukuriama prieš tai iširus anksstesnei (nepriklausomai nuo jos tipo ar trukmės), taigi, sąvoka ženklina įvykį, kurio pasekmė – pakartotinai įgyjamas gyvenimo su partneriu statusas. Jis gali, bet nebūtinai implikuoti pakartotinos partnerystės sukūrimą su tuo pačiu partneriu, su kuriuo kartu gyventa anksčiau, bet buvo išsiskirta. Anglakalbėje socialinių mokslų literatūroje pakartotinos partnerystės kūrimas įvardijamas *repartnering* sąvoka, o šio tipo partnerystės – aukštesnės eilės partnerystės (angl. *higher order partnership*), kartu

nurodant partnerysčių seką, kurią individai pereina / įveikia šeiminiame gyvenime. Lietuvos demografinėje statistikoje įsitvirtinusi *pakartotinių santuokų* sąvoka, kuria žymima ne pirmųjų santuokų aibė (Demografijos metraštis, 2016, 2017). Vis dėlto pakartotinių partnerysčių sąvoka dar nėra iki galo įsitvirtinusi akademiniam socialinių mokslų žodyne, nors spartūs šeimos – deinstitucionalizacijos procesai lemia nesantuokinių partnerysčių plitimą ir partnerysčių dinamiką.

Tyrimo empirinį pagrindą sudaro du sociologinės ir demografinės informacijos šaltiniai. Pirmasis – tai darni partnerysčių istorijų duomenų bazė, kurioje sujungta tarptautinio longitudinalinio panelinio „Kartų ir lyčių tyrimo“ (United Nations 2005) dviejų bangų (2006 ir 2009 m.) informacija. Nors nuo antrosios tyrimo bangos įgyvendinimo jau prabėgo beveik dešimtmetis, duomenų rinkinys išlieka aktualus ir unikalus, nes suteikia galimybę retrospektyviai įvertinti Lietuvos šeimos procesus, o išskirtinis tyrimo metodologinis dizainas, kuriam būdingos itin didelės imtys, leidžia statistiškai patikimai nagrinėti partnerysčių trajektorijas. Antrasis tyrime naudojamas duomenų rinkinys – „Tėvystė iširus partnerystei“, kuris yra sociologinės apklausos su vyrais-tėvais, turinčiais skyriumi gyvenančių vaikų, rezultatas. Apklausa atlikta 2016 m., joje, be kitų tyrimo problematikai reikšmingų temų, fiksuotos ir vyrų partnerystės trajektorijos.

Straipsnyje pristatomo tyrimo inovatyvumas apibrėžtinai keletu dalykų. Pirma, iki šiol Lietuvoje nagrinėjant šeimos (iš)formavimo procesus bendrai pakartotiniams partnerystėms / santuokoms skirta labai nedaug dėmesio (Maslauskaitė, Baublytė 2015; Platūkytė 2017). Todėl dėsninga, kad sistemiškesnių žinių apie pakartotinas partnerystes, jų dinamiką, individualius ir šeimines biografijos veiksnius, taip pat pakartotinių partnerysčių pasekmes individams, jų šeimos nariams iš ankstesnės ir dabartinės partnerystės, neturime. Esama padėtis nurodo į žiojėjančią mokslinio pažinimo spragą, nes išyrančios kohabitacijos, o ypač santuokos, Lietuvoje sudaro didžiąją dalį jau daugiau nei keturis dešimtmečius, kaip rodo ilgalaikės skyrybų rodiklių tendencijos (Maslauskaitė, Baublytė 2012; Statistikos departamentas 2018a). Antra, vienintelis iki šiol publikuotas darbas, skirtas vyrų ir moterų pakartotinių partnerysčių kūrimo bei jų modeliuojančių veiksnių komparatyvistinei analizei, apsiribojo procesu, vykusiu nuo 1990 m. iki 2000 m. pradžios, tyrimu (Maslauskaitė, Baublytė 2015). Šiuo straipsniu stebėjimo langas praveriamas gerokai plačiau į praeitį, bet kartu ir arčiausiai dabarčiai. Retrospektyviai siekiama įvertinti pakartotinių partnerysčių dinamiką iki 1990 m., t. y. nagrinėjama, kokia dalis vyrų, išgyvenusių skyrybas 1970–1989 m., sukūrė pakartotinas partnerystes, o tai iki šiol nebuvo tirta. Kita vertus, atsižvelgiama ir į 2000–2013 m. vykusius procesus. Taigi į abi laiko juostas praplėstas stebėjimo periodas apima kone pusę amžiaus ir suteikia naujos, iki šiol negautos informacijos.

Ketvirta, straipsnio inovacija yra ir tai, jog siekiama įvertinti ne tik ekonominių, socialinių išteklių efektą, bet ir ankstesnės partnerystės charakteristikų įtaką vyrų pakartotinių partnerysčių kūrimui. Panašios tematikos užsienio šalių tyrimuose dažniausiai tikrinami vyrų sociodemografinių individualių charakteristikų ir pakartotinos partnerystės sukūrimo sąryšiai (de Graaf, Kalmijn 2003; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013). Jei ir atsižvelgiama į vaikus iš iširusios santuokos / kohabitacijos bei tėvystės praktikas, kur kas rečiau vertinami su partnerystės iširimu susiję veiksniai (Vanassche et al. 2015).

Įvadinėse pastabose būtina išsakyti pagrindimą, kodėl tyrimas ribotas tik vyrų populiacija. Techninis šio pasirinkimo motyvas susijęs su empiriniais ištekliais. Lietuvoje beveik nėra duomenų masyvų, kurie kalendorinių datų tikslumu fiksuotų partnerysčių istorijas. Be jau minėto ir šiame tyrime naudojamo „Kartų ir lyčių tyrimo“, kuris, deja, besibaigiant XXI amžiaus antrajai dekadai, tampa istoriniu šaltiniu ir nebeatliepia dabarties poreikių, vienintelis naujausias rinkinys yra „Tėvystė iširus partnerystei“, kurio tyrimo populiacija buvo vyrai-tėvai. Kitas motyvas, paskatinęs gilintis į vyrų partnerysčių dinamiką, susijęs su tuo, kad bendrai tarptautiniame minimos tematikos tyrimų lauke ši populiacija iki šiol sulaukė mažiau dėmesio. Gerokai dažniau ir išsamiau analizuotos moterų partnerystės trajektorijos po skyrybų (Galežewska, Perelli-Harris, Berrington 2017; Dewilde, Uunk 2008; Meggiolaro, Ongaro 2008), o šį interesą skatino ne tik didesnis moterų ekonominis pažeidžiamumas dėl partnerystės iširimo (Andress, Hummelsheim 2009), bet ir lyčių atotrūkis pagal pakartotinių partnerysčių sukūrimo tempą ir pasiektą lygį (Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013; Maslauskaitė, Baublytė 2015). Vis dėlto naujesnės kartos tyrimai vis aktyviau atsigręžia ir į vyrų populiaciją bei pripažįsta vyrų patiriamus gerovės praradimus dėl partnerystės iširimo (Aassve et al. 2009). Pristatymas prie santuokos / kohabitacijos iširimo, kuris yra vienas didžiausių suaugusio žmogaus gyvenimo stresorių, yra diferencijuotas pagal lytį, o vyrai, kaip rodo tyrimai, pagal sugebėjimą prisitaikyti nusileidžia moterims, nes skyrybų sukeltą stresą linkę valdyti neefektyviais būdais, pvz., alkoholio vartojimu (Baum 2003). Naujos partnerystės sukūrimas turi pozityvių pasekmių, nes reikšmingai švelnina neigiamas su sveikata, asmenine ir materialine gerove susijusias ankstesniosios partnerystės iširimo pasekmes (Wang, Amato 2000; Demo, Acock 1996). Pozityvus partnerystės statuso sąryšis su vyrų gyvenimo trukmės rodikliais fiksuotas ir Lietuvoje (Jasilionis et al. 2015).

Straipsnį sudaro trys dalys. Pradžioje aptarsime, kas žinoma apie pakartotinių partnerysčių kūrimą, bei, remdamiesi teorinėmis įžvalgomis, suformuluosime tyrimo hipotezes. Paskesnėje straipsnio dalyje pristatysime tyrimo duomenis ir kintamuosius. Vėliau supažindinsime su tyrimo rezultatais, o straipsnį baigsime diskusine dalimi.

Tyrimų apžvalga ir tyrimo hipotezės

Mokslinis interesas partnerysčių dinamikai po skyrybų / kohabitacijos iširimo, kaip jau minėta, aktyvėja. Iki XXI a. pradžios tyrimų, ypač Europoje, buvo nedaug (de Graaf, Kalmijn 2003), o per praėjusius du dešimtmečius padėtis esmingai pakito. Vakarų ir Šiaurės Europos šalyse atlikta nemažai tyrimų, orientuotų į moterų ir vyrų aukštesnės eilės partnerysčių kūrimo ir jas skatinančių veiksnių pažinimą (Lampard, Peggs 1999; de Graaf, Kalmijn 2003; Poortman 2007; Meggiolaro, Ongaro 2008; Skew, Evans, Gray 2009; Beaujouan 2012; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013). Vis dėlto tyrimai, kuriuose būtų nagrinėjamos Vidurio ir Rytų Europos šalių tendencijos, išlieka reti (Prskawetz et al. 2003; Földháy 2001; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013; Maslauskaitė, Baublytė 2015; Murinko, Szalma 2016; Kreidl, Hubatkova 2017).

Esami tyrimų rezultatai gana darniai rodo, kad moterys pakartotinas partnerystes sukuria rečiau nei vyrai, tai galioja daugeliui šalių (de Graaf, Kalmijn 2003; Beaujouan 2010; Meggiolaro, Ongaro 2008; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013). Ankstesniu Lietuvoje atliktu tyrimu taip pat fiksuotas lyčių atotrūkis kuriant pakartotinas partnerystes 1990–2005 m. periodu, taip pat nustatyta, kad šis atotrūkis yra kur kas didesnis nei Lenkijoje, Vengrijoje ar Estijoje (Maslauskaitė, Baublytė 2015). Vyresnis amžius riboja galimybes sukurti naują partnerystę, tačiau vyrams jis turi menkesnį efektą nei moterims (Skew, Evans, Gray 2009). Taip pat nustatyta, kad vyrai greičiau nei moterys kuria naujus partnerystės santykius (Wu, Schimmele 2005). Vyrų pakartotinių partnerysčių šansus pozityviai veikia disponuojami socialiniai ekonominiai ištekliai. Tyrimų rezultatai šių veiksnių atžvilgiu gana darnūs, tačiau tai nepasakytina stebint moterų populiaciją. Aukštesnis išsilavinimas, pajamos ir užimtumas didina vyrų simbolinę vertę „santuokinėje rinkoje“ (Lampard, Peggs 1999; de Graaf, Kalmijn 2003; Wu, Schimmele 2005; Pasteels, Mortelmans 2017). Buvusios partnerystės statusas, kaip rodo atliktų tyrimų rezultatai, taip pat yra reikšmingas dėmuo pakartotinių partnerysčių kūrimo mechanizmui. Išgyvenusieji santuokos iširimą rečiau sukuria pakartotiną partnerystę, palyginti su kohabitavusiais (Skew, Evans, Gray 2009; Poortman 2007), nors, vertinant buvusios partnerystės tipą, svarbu atsižvelgti ir į platesnio plano kontekstinius dalykus, atskleidžiančius bendresnę kohabitacijų vaidmenį šeimos procesuose. Vaikų iš ankstesnės partnerystės efektas vyrų pakartotinos santuokos / kohabitacijos kūrimui gali būti gana prieštaringas. Tyrimai, kurie atsižvelgia ne tik į tėvystės statusą, bet ir į vairiapusiškesnius tėvystės indikatorius, rodo, kad įtaka pakartotinos partnerystės kūrimui gali būti pozityvi (Wu, Schimmele 2005), negatyvi

(Sweeney 1997) ar nereikšminga (de Graaf, Kalmijn 2003; Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013). Naujausi tyrimai iš pavienių šalių rodo, kad vaikų įtaka yra susijusi su tėvystės praktiškumu intensyvumu. Kartu su vaikais iš ankstesnės partnerystės gyvenantys vyrai turi panašių šansų sukurti naujas partnerystes kaip ir moterys, gyvenančios su vaikais iš iširusios partnerystės (Beaujouan 2012; Pasteels, Mortelmans 2015). Schnor, Vanassche, van Bavel (2017) nustatė, kad aukštesnio išsilavinimo vyrai, kurie dažniau gyvena (bent dalį laiko) kartu su vaikais iš ankstesnių partnerystės, taip pat dažniau sukuria ir pakartotinas santuokas / kohabitacijas.

Naujausioje skyrybų tyrimų literatūroje vis labiau akcentuojama partnerystės iširimo proceso svarba, kuri gali turėti reikšmės individo prisitaikymui prie skyrybų, taip pat ir naujos partnerystės sukūrimui (Amato, 2000). Partnerystės iširimas nėra momentinis įvykis, o procesas, ir jo charakteristikos turi įtakos tiek skyrybų pasekmėms, tiek prisitaikymui. Amato (2000) pasiūlė skyrybų streso prisitaikymo modelį. Jame, be kitų veiksmų, kurie modeliuoja individo galimybes įveikti neigiamas partnerystės iširimo pasekmes, išskirtos ir skyrybų proceso charakteristikos, tokios kaip konfliktiškumas, vienašališkumas – bilateralumas inicijuojant skyrybas. Tikėtina, kad nutraukus konfliktišką santuoką individų prisitaikymo procesas bus sklandesnis. Panašaus efekto galima tikėtis ir tuomet, jei skyrybos inicijuotos bendru partnerių sutarimu. Abipusis nepasitenkinimas partnerystės kokybe gali ne tik sumažinti jos nutraukimo stresą, bet kartu ir individualią skyrybų percepciją, vertinimą, prisitaikymą ir nuostatas naujų partnerystės atžvilgiu.

Suprantama, kad pakartotinių partnerystės kūrimo galimybės ir barjerai nulemti ne tik individualių, partnerystės lygmens, bet ir platesnių kontekstinio pobūdžio veiksnių. Visuomenėse, kuriose šeimos deinstitutionalizacijos procesai nėra pažengę, o kultūrinė atmosfera orientuota į tradicinės šeimos bei lyčių vaidmenų apibrėžtis, išsiskyrusių asmenų galimybės sukurti naujas partnerystes gali būti ribotos. Esant žemesniems ištuokų rodikliams, potencialių partnerių aibė yra mažesnė. Be to, tokiose visuomenėse kartą santuoką / kohabitaciją jau nutraukę asmenys gali būti mažiau pageidaujami potencialūs partneriai. Šiaurės ir pietų Italijos lyginamasis tyrimas atskleidė tų pačių tėvystės / motinystės, individualių ir struktūrinių veiksnių skirtingą efektą pakartotinių partnerystės kūrimui (Meggiolaro, Ongaro 2008). Dėsninga, kad JAV, Šiaurės Europos šalys pasižymi aukštesniais pakartotinių partnerystės sukūrimo rodikliais (Andresson, Thomson, Duntava 2017; Amato, James 2010), nes šeimos deinstitutionalizacijos procesai jose prasiėjo anksčiau.

Greta jau aptartų kontekstinių veiksnių, turinčių įtakos partnerystės dinamikai, būtina paminėti ir tėvystės diskursų transformacijas, kurias gali

keisti vyrų-tėvų patrauklumą kuriant pakartotinas partnerystes. „Naujoji“, arba įtrauki, tėvystė, implikuojanči aktyvesnę tėvų vaidmenį vaikų auginimui, daugelyje išsivysčiusių šalių įgauna vis didesnę galią (Featherstone 2009), o teisinės sistemos slinktis padalintos globos (angl. *shared residence*) įtvirtinimo ir tėvo teisių išplėtimo link (Collier, Sheldon 2008) keičia šeiminių ryšių po skyrybų konfiguraciją, taip pat ir nuostatas šeimos, išsiskyrusių vyrų tėvų atžvilgiu bei gali didinti jų patrauklumą „santuokinėje rinkoje“.

Kaip teorizuotini aptarti empiriniai radiniai apie įvairaus pobūdžio (individualius, partnerystės, kontekstinius) veiksnius? De Graaf ir Kalmijn (2003) pasiūlė konceptualų trijų komponentų – poreikių, patrauklumo ir galimybių – modelį, kuris išvedamas iš šeimos naujosios ekonomikos teorijos prielaidų (Becker 1981). Lietuviškojoje literatūroje šis modelis jau buvo aptartas išsamiau (Platūkytė 2017), todėl čia tik trumpai ir tiek, kiek būtina tyrimui, pristatysime esminius akcentus. Pakartotinių partnerystėčių sukūrimo mechanizmas yra nulemtas individo poreikių suskurti naują partnerystę, o jie gali apimti emocinio, ekonominio ar socialinio plano poreikius. Skyrybas / kohabitacijos iširimą patyrusių individų patrauklumas „antrinėje santuokinėje rinkoje“ yra suformuotas individo asmeninių, demografinių, socialinių dispozicijų atitiktis normatyviniams lūkesčiams, kurie visuomenėje kolektyviai siejami su savybių rinkiniu, būtinu sėkmingai partnerystei. Galimybių komponentė nusako fizinę ir socialinę galimybių struktūrą, kuri modeliuoja individo šansus rasti partnerį. Šios struktūros dėmenys yra laikas, kuriuo disponuoja ir kurį partnerio paieškoms gali skirti individas, taip pat socialinio tinklo pobūdis, potencialių partnerių aibės dydis, įvairovė ir prieinamumas. Suprantama, kad visi trys šio konceptualaus modelio komponentai yra kaitūs ir nulemti bendresnių, šeimos socialinės ir demografinės raidos, lyčių ir šeimos kultūros, teisinių bei politinių šeimos gyvenimą reglamentuojančių veiksnių.

Remiantis aptarta informacija tyrime formuluojamos trys hipotezės.

Pirma, pakartotinas partnerystes sukuriančių vyrų-tėvų dalis nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio Lietuvoje, tikėtina, augo, o perėjimo į naują partnerystę tempas spartėjo. Ši hipotezė pagrįsta prielaida, jog kontekstiniai su šeimos deinstitutionalizacija susiję veiksniai ne tik transformuoja potencialių partnerių rinką, prieinamą kartą partnerystę nutraukusiems asmenims, bet ir praplečia šeimos normatyvumo horizontą.

Antra, remiantis poreikių – patrauklumo – galimybių modeliu (de Graaf and Kalmijn 2003), tikėtina, kad vyrų-tėvų patrauklumą atkuriant partnerystę didina aukštesnis socioekonominis statusas, o su tėvyste susiję veiksniai – žemina. Gyvenimas didesnėje urbanistinėje vietovėje veiks kaip pakartotinos partnerystės atkūrimą skatinantis veiksnys, nes tai didina partnerio sutikimo galimybes.

Trečia, remiantis skyrybų – streso – prisitaikymo perspektyva (Amato 2000), skyrybų / partnerystės iširimo procesiniai požymiai bus reikšmingi vyrų-tėvų naujos partnerystės sukūrimui.

Duomenys ir metodai

Tyrimui naudoti du empirinės informacijos šaltiniai. Pirmasis – tarptautinio longitudinalinio panelinio „Kartų ir lyčių tyrimo“ (United Nations 2005) dviejų bangų (2006 ir 2009 m.) partnerysčių istorijų harmonizuota duomenų bazė. „Kartų ir lyčių tyrimo“ metu fiksuotos respondentų partnerystės istorijos mėnesių tikslumu, t. y. kaupta kalendorinė informacija apie kiekvienos respondento partnerystės pradžią, tipą, iširimo priežastį ir kalendorinę datą. Pirmoje „Kartų ir lyčių tyrimo“ bangoje buvo apklausta 10 tūkst. 18–74 metų amžiaus respondentų, detali metodologinė šio tyrimo informacija aprašyta Stankūnienės (2009). 2009 m. atliktoje antroje bangoje buvo pakartotiniai apklausa dalis pirmosios bangos respondentų, taip pat per 5 tūkst. naujai į imtį įtrauktų respondentų. Į harmonizuotą abiejų tyrimo bangų duomenų masę įtraukta informacija apie 2006 m. tyrime dalyvavusius respondentes, taip pat 2009 m. į tyrimą naujai įtrauktuosius. Sujungtas duomenų rinkinys suteikia galimybę tiksliau ir išsamiau nagrinėti partnerysčių dinamikas įvertinant kohortinius ir periodinius skirtumus. Jis svarbus ir kaip sovietinio periodo šeimos sociodemografinės istorijos šaltinis, nes sukaupta retrospektyvi informacija ir apie vyresnes kohortas. Kaip rodo duomenų bazės kokybei nustatyti skirti tyrimai, „Kartų ir lyčių tyrimas“ pateikia gana tikslią informaciją nuo 1970 m. periodo (Vergauwen et al. 2015). Lietuvai ši informacija yra itin aktuali, nes vieninteliame kitame duomenų rinkinyje – „Šeimos ir gimstamumo tyrime“, kuris kauptas 1994–1995 m. (Stankūnienė, 1999), fiksuotose partnerystės istorijose informacijos apie partnerysčių dinamiką po skyrybų sukaupta ribotai. Objektiviai tai lemia mažesnė tyrimo imtis, bet, tikėtina, ir respondentų vengimas teikti informaciją. Taigi, nors „Kartų ir lyčių tyrimas“ mažai aktualus analizuojant šiuolaikinius partnerysčių dinamikos procesus, jis išlieka vieninteliu Lietuvoje, leidžiančiu retrospektyviai pažvelgti į ilgalaikes tendencijas XX a. antrosios pusės tendencijas.

Antrasis tyrime naudotas duomenų šaltinis yra 2016 m. sukauptas duomenų rinkinys „Tėvystė iširus partnerystei“. Šio tyrimo metu buvo atlikta reprezentatyvi Lietuvos vyrų, turinčių skyriumi gyvenančių vaikų iki 18 metų, apklausa. Imties tūris sudarė 1929 respondentes, efektyvus imties dydis siekė 1505 respondentes. Atlikta stratifikuota daugiapakopė kvotinė atrankos procedūra. Apklausa įgyvendinta 2016 m. kovo–gegužės mėnesiais,

ją įgyvendino UAB „Baltijos tyrimai“. Apklausa vykdyta taikant interviu respondento namuose metodą pagal apklausos klausimyną. Tyrimo probleminį branduolį sudarė tėvystės santykiai ir jų pobūdis po skyrybų bei juos lėmusių veiksnių visuma. Tad rinkta informacija apie skyrybų procesą, prisidėjimo prie vaiko išlaikymo pobūdį ir apimtis, santykių su vaiku kokybės indikatorius, santykių dažnumą ir pobūdį, dabartinę partnerystę, sveikatą, vertybines orientacijas, materialinę gerovę, sociodemografines bei socioekonominės charakteristikas. Greta šių temų taip pat fiksuota kalendorinė informacija apie visas buvusias partnerystes. Klausimynas suformuotas taip, kad fiksuojama informacija susaistoma su partneryste, kuriai iširus liko vaikų. Kaupiant duomenis nebuvo fiksuota dabartinės partnerystės sukūrimo data, o tik dabartinis partnerystės statusas, ir tai, žinoma, yra duomenų rinkinio ribotumas analizuojant viso gyvenimo kelio partnerystėčių dinamiką.

Analitinė tyrimui suformuota imtis „Kartų ir lyčių tyrimo“ atveju apibrėžta taip: vyrai, kurių partnerystės iširo ne anksčiau nei 1970 m. ir ne vėliau nei 2005 m., be to, analizuoti tik tie vyrai, kurie nutrūkusioje partnerystėje susilaukė vaikų. Viso iš šio duomenų rinkinio suformuotoje analitinėje imtyje yra 1005 atvejai.

Duomenų rinkinio „Tėvystės po skyrybų“ atveju tolesnei analizei atrinkti tik vyrai, susilaukę vaikų partnerystėje, kuri vėliau iširo. 56 atvejais imtyje turėta skyriumi gyvenančių vaikų, kurių buvo susilaukę ne partnerystėje, tad jie iš analitinės imties pašalinti. Taip pat stebėti tik tie atvejai, kurių partnerystė iširo tarp 1998 m. ir 2013 m. Per paskutinius trejus metus iki tyrimo momento iširusios partnerystės nebuvo įtrauktos, nes, joms iširus, laikas atkurti partnerystę buvo per trumpas. Šio tyrimo analitinę imtį sudarė 921 atvejis.

Pagrindinis priklausomas abiejų tyrimų imčių kintamasis buvo partnerystės atkūrimas iširus ankstesnei partnerystei, kurioje buvo susilaukta vaikų. Atsižvelgta į santuokas ir kohabitacijas. „Kartų ir lyčių tyrime“, kuris šiame darbe teikia tik kontekstinę informaciją, taikant išgyvenimo lentelių metodą, siekta identifikuoti perėjimo į pakartotinę partnerystę lygį (kuri dalis vyrų-tėvų atkuria partnerystę) ir tempą (kiek tikslinės populiacijos per apibrėžtą laiko periodą pakeičia partnerystės statusą iš „gyveno vienas“ į „gyvena su partneriu“). Abu šie parametrai fiksuoti skyrybų / kohabitacijų kohortoms, t. y. santuokoms / kohabitacijoms, iširusioms tam tikru periodu. Perėjimo į naują partnerystę procesas sektas 10 metų po iširusios partnerystės.

Remiantis aptartais teoriniais ir empiriniais esamų tyrimų rezultatais, suformuotos kelios grupės nepriklausomų kintamųjų. Individualių struktūrinių kintamųjų grupei priskirtini vyro amžiaus indikatorius išyrant partnerystei (intervalinis kintamasis apskaičiuotas įvertinant partnerystės iširimo ir gimimo datas), vyro išsilavinimas (kategorinis kintamasis

su kategorijomis: aukštasis, aukštesnysis, vidurinis ir profesinis (taip pat ir pagrindinis ar pradinis)). Apklausoje fiksuota aukščiausiojo išsilavinimo įgijimo data leido nustatyti, ar išsilavinimas įgytas iki partnerystės iširimo ar po to. Didžioji nagrinėjamos populiacijos dalis išsilavinimą įgijo iki partnerystės sukūrimo. Taip pat įvertinta gyvenamoji vieta, kuri sudarytas iš kategorijų: kaimas (iki 2 tūkst. gyventojų), nedidelis miestas (2–50 tūkst. gyventojų), miestas (Marijampolė, Alytus, Panevėžys, Šiauliai) ir didelis miestas (Vilnius, Kaunas, Klaipėda). Atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir hipotezes, dėmesys skirtas su buvusia partneryste susietiems veiksniams. Atsižvelgta į buvusios partnerystės tipą (santuoka ar kohabitacija), taip pat į skyrybų iniciatorių (respondentas, partnerė, abu), kiek respondentui skyrybos buvo tikėtos / netikėtos, partnerystės trukmę. Pradinė analizė parodė, kad pastarieji du kintamieji neprognozuoja partnerystės atkūrimo šansų, todėl toliau analizėje nebuvo naudoti. Įvertintos ir su tėvyste susijusios charakteristikos. Atsižvelgta į jauniausio vaiko amžių yrant tėvų partnerystei (intervalinis kintamasis sukurtas apskaičiuojant iš partnerystės nutraukimo datos atimant vaiko gimimo datą), taip pat ir vaikų ankstesnėje partnerystėje skaičių. Siekta įvertinti ir tėvo prisidėjimą prie skyriumi gyvenančių vaikų išlaikymo, todėl pradinuose analizės etapuose naudotas kintamasis, matuojantis alimentų mokėjimo faktą (respondentų buvo klausama, ar *jie mokėjo vaiko išlaikymo pinigų (alimentus) vaikams iš aptariamų santuokos / partnerystės*). Analizėje naudoti aprašomosios statistinės analizės, išgyvenamumo lentelių metodai, taip pat logistinės regresijos modeliavimo metodas.

Rezultatai

Aprašomoji statistika: ilgalaikės tendencijos

Pradžioje, remdamiesi aprašomosios statistinės analizės rezultatais, aptarkime vyrų-tėvų naujų partnerysčių sukūrimo ilgalaikes tendencijas Lietuvoje. Taisydami periodinę perspektyvą lyginsime vyrus-tėvus, kurie išsituokė atskirais XX a. antrosios pusės dešimtmečiais. Šeimos demografijoje įprasta partnerystės tranzicijas stebėti dešimtmetį nuo partnerystės statuso pasikeitimo, nes, praėjus ilgesniam laiko periodui, partnerystės statuso pasikeitimų įvyksta nedaug. Šia metodologine nuostata vadovausimės ir mūsų tyrime.

Kaip rodo 1 lentelėje pristatyti „Kartų ir lyčių tyrimo duomenys“, vyrų-tėvų pakartotinių partnerysčių sukūrimo lygis per dešimtmetį nuo ankstesnės partnerystės iširimo yra panašus skirtingais lyginamaisiais periodais. Prabėgus dešimtmečiui po išgyventų skyrybų maždaug kas antras vyras, turintis skyriumi gyvenančių vaikų, buvo sukūręs santuoką / kohabitaciją su nauja

partnerė. Anksčiausiu stebimu periodu – 1970–1979 m. – po dešimtmečio nuo skyrybų naują santuoką / partnerystę buvo sukūrę 45,6 proc. vyrų. Išgyvenę partnerystės iširimą 1980–1989 m. per dešimtmetį nuo šio įvykio dar kartą santuoką / kohabitaciją buvo sukūrę 53,8 proc. vyrų. Paskutiniu XX a. dešimtmečiu atkūrusių partnerystę dalis sudarė 47,5 proc. Panaši tendencija fiksuojama ir vyrų-tėvų, kurie išsiskyrė XXI a. pradžioje, atveju, tačiau šią skyrybų / nutrukusių partnerysčių kohortą galime sekti trumpiau nei dešimtmetį, nors, tikėtina, ji atkartos jau fiksuotas trajektorijas. Būtina dar kartą pabrėžti, kad šiame tyrime nagrinėjame tik vyrų-tėvų partnerystės dinamiką po skyrybų, t. y. neatsižvelgiama į santuokas / kohabitacijas, kuriose nebuvo susilaukta vaikų. Suprantama, kad įtraukus ir jas, bendrasis vyrų pakartotinių partnerysčių rodiklis būtų aukštesnis, tai fiksuota su išsiskyrusių po 1990 m. vyrų atveju (Maslauskaitė, Baublytė 2015).

Nepaisant gana stabilios pakartotinių partnerysčių lygio tendencijos, atlikta analizė rodo pakartotinių santuokų / kohabitacijų kūrimo tempo akceleraciją, kuri akivaizdi lyginant pirmąjį ir vėlesnius periodus. 1 lentelės duomenys rodo, kad bendrai visais periodais didžioji dalis naujų santuokų / kohabitacijų sukuriami per pirmuosius trejus metus, išskyrus 1970–1979 m. skyrybų kohortą. Taip, pavyzdžiui, 38,7 proc. vyrų-tėvų, kurių partnerystė iširo 1980–1989 m., naują partnerystę sukūrė per pirmuosius trejus metus, o praėjus dar trejiems metams su nauja partnerė gyvenančių dalis išaugo jau tik 8 proc. punktais ir panašiu tempu kito per ateinančius ketverius metus. Panašios tendencijos fiksuojamos ir 1990–1999 m. bei 2000–2005 m. Apie trečdalis šiais periodais išsiskyrusių / partnerystę nutraukusių tėvų su nauja partnerė pradėjo gyventi per pirmuosius trejus metus, o per paskesnius trejus tokių vyrų dalis išaugo tik atitinkamai 12 ar 8 proc. punktais. Anksčiausiu analizuojamu periodu vyrų-tėvų pakartotinių partnerysčių kūrimo tempas buvo lėtesnis. Per pirmuosius trejus metus po skyrybų, kurios įvyko 1970–1979 m., naują partnerystę sukūrė tik apie penktadalis vyrų-tėvų, dar po trejų metų – 17 proc. punktų daugiau. Taigi naujos partnerystės sukūrimo rizika per laiką išsidėsto tolygiau, kitaip nei vėlesniais dešimtmečiais, kuriems būdinga partnerystės atkūrimo rizikos koncentracija pirmųjų trejų metų periodu. Taigi, atsižvelgiant į atliktą aprašomojo pobūdžio statistinę analizę, pirmąją šio tyrimo hipotezę galime priimti tik iš dalies. Teigėme, kad ilguoju periodu vyrų-tėvų pakartotinių partnerysčių lygis ir sukūrimo tempas augs dėl visuomenėje vykusių šeimos deinstitutionalizacijos procesų, kurie pirmiausia pasireiškė kaip ištuokų, o vėliau ir kohabitacijų plitimas. Vis dėlto, kaip rodo rezultatai, pasiektas atkurtų partnerysčių lygis yra panašus visu 1970–2005 m. periodu, tačiau yra skyrybų kohortų skirtumų pagal perėjimo į naują partnerystę tempą, kuris nuo XX a. devintojo dešimtmečio akceleruojasi.

**1 LENTELĖ. VYRŲ-TĖVŲ PAKARTOTINŲ PARTNERYSČIŲ KŪRIMAS
PAGAL PARTNERYSTĖS IŠIRIMO KOHORTĄ IR LAIKĄ, PRAĖJUSĮ NUO
PARTNERYSTĖS IŠIRIMO, KUMULIACINIS PROCENTAS**

	1970–1979	1980–1989	1990–1999	2000–2005	Iš viso (1970–2005)
3 metai	19,3	38,7	29,7	28,8	30,1
6 metai	36,8	46,2	41,6	37,3	40,6
10 metų	45,6	53,8	47,5	–	45,6

Šaltinis: Kartų ir lyčių tyrimas, harmonizuotas dviejų bangų (2006 m. ir 2009 m.) duomenų masyvas

Pakartotinių partnerysčių kūrimą skatinantys veiksniai

Šiame poskyryje aptarsime individualaus ir partnerystės pobūdžio veiksnius, kurie susiję su vyrų-tėvų naujų partnerysčių sukūrimu. Remsimės antruoju tyrime naudojamu duomenų rinkiniu („Tėvystė po skyrybų“), kuris suteikia galimybę stebėti vyrų-tėvų, kurių santuokos / kohabitacijos iširo 1998–2013 m., vėliau vykusią partnerysčių dinamiką. Bendras atkurtų partnerysčių lygis sudarė 55 proc., pabrėžtina, kad šis rodiklis gautas nefiksuojant laiko, praėjusio nuo skyrybų / kohabitacijos iširimo. Pradžioje aptarsime aprašomosios statistinės analizės rezultatus, o vėliau – partnerystės atkūrimą prognozuojančius požymius, identifikuotus taikant regresinio modeliavimo procedūrą.

2 lentelėje pateikti duomenys rodo, kad partnerystę atkūrusių ir neatkūrusių vyrų-tėvų grupės yra panašios pagal buvusios partnerystės trukmę, amžių jai yrant, jauniausio vaiko amžių. Vis dėlto žvelgiant į kitus individualius struktūrinius požymius matoma skirtumų tarp grupių. Neatkūrę partnerystės vyrai dažniau yra įgiję žemesnį išsilavinimą (profesinį ar pagrindinį, pradinį), beveik du kartus mažiau jų turi aukštąjį išsilavinimą (17 proc.), palyginti su partnerystę atkūrusiais vyrais (29 proc.). Abiem vyrų grupėms būdingi ir užimtumo statuso skirtumai. Naują partnerystę pradėję vyrai gerokai rečiau yra bedarbiai ar ekonomiškai neaktyvūs (11,6 proc.) nei likusių be partnerės vyrų (27,5 proc.). Taip pat gyvenantys su nauja partnere dažniau yra specialistai, vadovai ar savininkai (41,6 proc.), o tai rečiau fiksuojama neturinčių partnerės grupėje (26,1 proc.). Be to, tarp sukūrusių pakartotiną partnerystę daugiau yra didelių ar kitų miestų gyventojų (atitinkamai 39 proc. ir 10 proc.), o tarp likusių gyventi be partnerės – kaimo ir miestelių gyventojai (34 proc. ir 32 proc.).

Vyrai, naujai sukūrę partnerystę, pasižymi ir tuo, kad jų ankstesnės partnerystės iširimo iniciatorė rečiau buvo sutuoktinė / sugyventinė nei po skyrybų likę vieni gyventi vyrai. 40 proc. partnerystes atkūrusių vyrų ankstesnė santuoka / kohabitacija iširo dėl buvusios partnerės, o tarp likusių gyventi be partnerės tokių yra 59 proc. Naujas šeimines santuokas sukūrę vyrai dažniau nurodė, kad prieš tai buvusi partnerystė iširo jų arba abiejų partnerių iniciatyva (atitinkamai 26 proc. ir 33 proc.), nei vyrai, neatkūrę partnerystės. Aprašomosios statistikos rezultatai nerodo ryškios diferenciacijos atkuriant partnerystes pagal ankstesnės statusą. Tėvystės praktikos, o konkrečiau – vyrų dalyvavimas išlaikant skyriumi gyvenančius vaikus, taip pat skiriasi tarp vyrų, kurie nesukūrę partnerystės, ir tų, kurie tyrimo metu gyveno su nauja partnere. Pirmieji daug dažniau nurodė, kad visą laiką po skyrybų mokėjo vaiko išlaikymo pinigus (80 proc.), nei tie, kurie po skyrybų liko gyventi vieni (65 proc.).

Taigi aprašomosios statistikos analizės rezultatai atkreipia dėmesį, jog vyrai-tėvai, sukūrę pakartotines partnerystes ir likę be partnerės, skiriasi disponuojamų socialinių išteklių (išsilavinimo, užimtumo statuso) požiūriu, ankstesnės partnerystės iširimo procesinėmis charakteristikomis bei įsitraukimu į tam tikras tėvystės praktikas. Kitas tyrimo klausimas – kiek partnerystės atkūrimo ir atskirų veiksmų sąryšius galime patvirtinti, jei eliminuosime kompozicinius atskirų požymių efektus.

**2 LENTELĖ. VYRŲ-TĖVŲ, SUKŪRUSIŲ IR NESUKŪRUSIŲ
 PAKARTOTINOS PARTNERYSTĖS, APRAŠOMOSIOS STATISTIKOS
 REZULTATAI**

	Gyvena su partnere	Gyvena be partnerės
Amžius yrant partnerystei, vidurkis, standartinis nuokrypis	32,07 (5,9)	32,07 (6,5)
Jauniausio vaiko amžius yrant partnerystei, vidurkis, standartinis nuokrypis	4,57 (3,3)	4,92 (3,35)
Iširusios partnerystės trukmė, vidurkis, standartinis nuokrypis	8,13 (4,4)	8,88 (5,1)
Vaikų skaičius	1,41 (0,5)	1,49 (0,7)
<i>Respondento išsilavinimas</i>		
Profesinis	42,4	52,5
Vidurinis	28,6	30,2
Aukštasis	29,0	17,3
<i>Užimtumo statusas</i>		
Specialistai, vadovai, savininkai	41,6	26,1
Darbininkai, ūkininkai	46,9	46,4

>

>	Bedarbiai ir kiti ekonomiškai neaktyvūs	11,6	27,5
	<i>Gyvenamoji vieta</i>		
	Didieji miestai**	39,1	26,8
	Kiti miestai*	10,7	6,8
	Miesteliai (2001–50 000 gyventojų)	27,5	32,5
	Kaimas (iki 2000 gyventojų)	22,8	33,9
	<i>Iširusios partnerystės tipas</i>		
	Buvo susituokę	75,7	68,8
	Kohabitacija	24,3	31,2
	<i>Skrybių iniciatorius</i>		
	Respondentas	26,1	15,1
	Buvusi partnerė	40,4	59,7
	Abu	33,4	25,2
	<i>Vaiko išlaikymo pinigų mokėjimas</i>		
	Niekada nemokėjau	5,6	10,4
	Kurį laiką mokėjau, dabar nemoku	14,1	24,2
	Moku ir dabar	80,2	65,4

* Marijampolė, Alytus, Panevėžys, Šiauliai

** Klaipėda, Kaunas, Vilnius

Siekiant atsakyti į iškeltą klausimą buvo pasirinkta logistinės regresijos modeliavimo procedūra. Priklausomas analizės kintamasis buvo pakartotinos partnerystės sukūrimas (reikšmė 1) arba nesukūrimas (reikšmė 0) po anksčiau iširusios santuokos / kohabitacijos, kurioje buvo susilaukta vaikų. Į pirminius analizės modelius buvo įtraukti visi „Duomenų ir metodų“ dalyje aptarti kintamieji, susiję su vyrų individualiomis struktūrinėmis bei partnerystės, tėvystės lygmens charakteristikomis. Vėlesniais analizės žingsniais pašalinti kintamieji, kurie nebuvo statistiškai reikšmingi prognozuojant atkurtą partnerystės statusą. Pašalinti vaikų skaičiaus ir tėvo dalyvavimo išlaikant vaikus (alimentų mokėjimas) požymiai, partnerystė trukmė. Darbiniai analizės modeliai gali būti pateikti susisiekius su tyrimo autorėmis ir šiame tekste nėra aptariami.

3 lentelėje pristatyti binarinės logistinės regresinės analizės rezultatai, t. y. galimybių atkurti / neatkurti partnerystės santykiai. Pristatomas modelis teisingai klasifikuoja 65 proc. variacijos, 83 proc. sukūrusių partnerystę ir 40 proc. nesukūrusių partnerystės vyrų-tėvų atveju. Modelis atitinka būtinus kokybės reikalavimus (chi kvadrato, Voldo kriterijaus, bendro klasifikacijų lygio ir kt. kriterijus).

Matome, kad vyrų-tėvų individualių struktūrinių charakteristikų grupėje reikšmingi partnerystės atkūrimą prognozuojantys požymiai yra vyrų-tėvų amžius ištuokos metu. Jaunesnis partnerystės amžius didina riziką sukurti naują santuoką / kohabitaciją. Kitas svarbus vyrų-tėvų galimybes sukurti pakartotiną partnerystę lemiantis požymis yra vyrų užimtumo statusas, jo efektas patvirtintas kontroliuojant daug kitų į modelį įtrauktų individualių ir partnerystės lygmens charakteristikų. Pasakytina, kad aukštesnio profesinio statuso vyrai turi daugiau šansų sukurti partnerystę, palyginti su žemesnio statuso arba tais, kurie yra užimtumo užribyje (bedarbiai arba dėl kitų priežasčių ekonomiškai neaktyvūs). Specialistai, vadovai, savininkai vyrai turi daugiau nei tris kartus didesnę riziką atkurti partnerystės statusą nei bedarbiai ar ekonomiškai neaktyvūs vyrai. Palyginti su bedarbiais ar ekonomiškai neaktyviais, didesnė rizika pradėti gyventi su nauja partnere būdinga ir darbininkams vyrams, kurie turi net du kartus didesnių galimybių atkurti partnerystę. Paminėsime, kad pradinuose binarinės logistinės regresijos modeliuose naudojome ir vyrų išsilavinimo kintamąjį, tačiau jis gerokai prasčiau prognozuoja partnerystės atkūrimo riziką nei užimtumo statusas. Vyrų, įgijusių aukštąjį ir aukštesnįjį išsilavinimą, galimybių santykiai nebuvo statistiškai reikšmingi, o turinčių žemesnį išsilavinimą galimybių santykio reikšmė nebuvo didelė ir statistinis reikšmingumas žemas. Todėl vėlesnėje analizėje buvo naudotas užimtumo statuso regresorius.

3 LENTELĖ. PAKARTOTINOS PARTNERYSTĖS SUKŪRIMO GALIMYBIŲ SANTYKIAI IR 95 PROC. PASIKLIAUTINIEJI INTERVALAI

	Galimybių santykis	95 proc. pasikliautinis intervalas
Individualios charakteristikos		
<i>Vyro amžius nutraukiant partnerystę</i>	0,95**	(0,92–0,98)
<i>Užimtumo statusas</i>		
Bedarbis ar ekonomiškai neaktyvus	1	
Darbininkas	2,42***	(1,61–3,63)
Specialistas, vadovas, savininkai	3,12***	(1,88–5,17)
<i>Gyvenamoji vieta</i>		
Didieji miestai	1	
Kiti miestai	1,12	(0,62–2,01)
Miesteliai	0,65**	(0,44–0,96)
Kaimas	0,63**	(0,44–0,95)

>

<i>Ankstesnės partnerystės charakteristikos</i>		
Jauniausio vaiko amžius yrant partnerystei	0,99	(0,94–1,04)
Santuokos / kohabitacijos nutraukimo iniciatorius		
Respondentas	1	
Buvusi partnerė	0,49***	(0,33–0,72)
Abu	0,71	(0,59–1,42)
Buvusios partnerystės tipas		
Santuoka	1	
Kohabitacija	0,61***	(0,43–0,86)
Nagelkerkės R kvadratas		
	0,27	
Chi kvadratas		
	105,6***	

1)*** p < 0,001, ** p < 0,05

2) Modelis aprašo 65 proc. bendros variacijos, 83 proc. sukūrusių pakartotiną partnerystę grupės variacijos ir 40 proc. nesukūrusių partnerystės grupėje

Kitas svarbus partnerystės atkūrimą prognozuojantis regresorius – vyrų gyvenamoji vieta. Ji statistiškai reikšmingai prognozuoja vyrų šansus sukurti pakartotines partnerystes, net jei kontroliuojame kitus individualius struktūrinius veiksnius, tokius kaip išsilavinimas ir užimtumo statusas. Miestelių ir kaimų gyventojai turi beveik perpus mažesnę riziką sukurti pakartotinę partnerystę, palyginti su trijų didžiųjų miestų gyventojais. Didmiesčių ir kitų miestų gyventojų galimybių santykiai nėra statistiškai reikšmingai skirtingi.

Vertinant partnerystės lygmens veiksnius, tyrime atsižvelgta į ankstesnės partnerystės tipą, jos iširimo procesines charakteristikas, vaikų iš ankstesnės partnerystės skaičių ir vaiko amžių yrant santuokai / kohabitacijai, taip pat tėvystės praktikas iširus santuokai, kurių indikatorius buvo tėvo dalyvavimas išlaikant vaikus. Kaip minėta, nei vaikų skaičius, nei amžius yrant partnerystei nebuvo statistiškai reikšmingi požymiai prognozuojant vyrų pakartotines partnerystes. Priešingai pasakytina apie partnerystės lygmens veiksnius. Vyrų, kurių iširusi partnerystė buvo kohabitacija, turi gerokai mažesnę riziką sukurti naują partnerystę, palyginti su vyrais, kurių ankstesnė partnerystė buvo santuoka. Buvusiems sugyventiniams būdinga beveik perpus mažesnė galimybė sukurti pakartotinę partnerystę, palyginti su išsituokusiais vyrais. Be to, nustatyta, kad ankstesnės partnerystės iširimo pobūdis reikšmingai prognozuoja, ar bus sukurta nauja partnerystė. Vyrų, kurių ankstesnės santuokos / kohabitacijos iširo partnerės iniciatyva, turi

perpus mažesnę riziką pradėti gyventi su nauja partnere, palyginti su tais, kurie patys buvo skyrybų iniciatoriai. Šansai vėl pradėti gyventi su nauja partnere statistiškai reikšmingai nesiskiria lyginant vyrus, kurie patys buvo skyrybų iniciatoriai ar iniciavo jas kartu su buvusia partnere.

Diskusija ir išvados

Šiuo straipsniu siekta atskleisti Lietuvos vyrų pakartotinių partnerysčių sukūrimo ilgalaikes tendencijas, taip pat identifikuoti veiksnius, kurie turi įtakos vyrų šansams po skyrybų sukurti naują partnerystę. Tyrimo populiaciją sudaro vyrai, turintys vaikų iš nutrūkusios santuokos / kohabitacijos. Vaikai yra pakartotinos partnerystės kūrimą ribojantis veiksnys moterims ir vyrams (Ivanova, Kalmijn, Uunk 2013; Maslauskaitė, Baublytė 2015), todėl pasirinktas atrankos kriterijus suteikia galimybę nagrinėti specifinę vyrų grupę ir jų partnerysčių dinamiką po skyrybų Lietuvoje. Empirinei analizei naudojami du duomenų rinkiniai – „Kartų ir lyčių tyrimo“ 2006 m. ir 2009 m. bangos harmonizuotų partnerysčių istorijų informacija, taip pat 2016 m. atliktos reprezentatyvios apklausos „Tėvystė iširus partnerystei“, kurioje apklausti vyrai, turintys skyriumi gyvenančių vaikų iš iširusių partnerysčių. Tyrimo teorinius pagrindus formuoja poreikių – patrauklumo – galimybių (de Graaf, Kalmijn 2003), skyrybų – streso – prisitaikymo (Amato 2000) ir šeimos – deinstitutionalizacijos įžvalgos, kuriomis remiantis buvo suformuluotos trys tyrimo hipotezės.

Pirmoji hipotezė teigė, kad pakartotinas partnerystes sukuriančių vyrų tėvų dalis nuo XX a. 8-ojo dešimtmečio Lietuvoje augo, o perejimo į naują partnerystę tempas spartėjo. Šią hipotezę galime patvirtinti tik iš dalies. Atlikta analizė rodo, kad per dešimt metų nuo partnerystės iširimo bendras pasiektas pakartotinių partnerysčių lygis vyrų-tėvų populiacijoje nekito lyginant atskirus 1970–2005 m. periodo laikotarpius; kiekvienu iš jų partnerystes atkūrė apie pusę vyrų-tėvų. Ir nors bendras pakartotinių partnerysčių sukūrimo lygis išliko stabilus, trumpėjo laikas tarp santuokos / kohabitacijos iširimo ir naujos partnerystės sukūrimo. Tikėtina, kad šis procesas yra šeimos deinstitutionalizacijos pasekmė. Daugelyje visuomenių dažnėjančias skyrybas lydi kohabitacijų plitimas pirmiausia tarp išsituokusiųjų. Jiems kohabitacija tampa patrauklia santuokos alternatyva, nes neturi teisinių pasekmių, gali būti lengviau nutraukiama. Žemėjantys pakartotinos partnerystės kūrimo asmeniniai, socialiniai ir kultūriniai barjerai galėjo turėti įtakos ir jų kūrimo tempo akceleracijai.

Antroji tyrimų hipotezė teigė, kad vyrų-tėvų patrauklumą kuriant pakartotinę partnerystę didina aukštesnis socioekonominis statusas, o su tėvyste

susiję veiksniai žemina. Hipotezė buvo paremta poreikių – patrauklumo – galimybių teoriniu modeliu (de Graaf, Kalmijn 2003). Gauti tyrimo rezultatai antrąją tyrimo hipotezę leidžia priimti tik iš dalies. Užimtumo statusas yra svarbus partnerystės atkūrimo riziką prognozuojantis veiksnys, kaip rodo vyrų, nutraukusių santuoką / kohabitaciją, dabartiniu laikotarpiu partnerystės dinamikos analizė. Šis rezultatas dera su pristatytais kituose tyrimuose užsienio šalyse (Lampard, Peggs 1999; de Graaf, Kalmijn 2003; Wu, Schimmele 2005; Pasteels, Mortelmans 2017). Akivaizdu, kad vyrų partnerystės trajektorijas itin reikšmingu būdu formuoja jų pozicijos darbo rinkoje. Jos yra viena iš pagrindinių socialinių priemonių, kuriomis simboliškai ir materialiai kasdienybėje (ne)įtvirtinamas normatyvinis vyriškumas. Vyro ekonominė galia išlieka reikšminis vyriškumo komponentas, nepaisant didelių visuomenės pokyčių, susijusių su moterų dalyvavimu darbo rinkoje. Praradę ekonominę galią vyrai išstumiami į santuokinės rinkos periferiją, t. y. susiduria su ribotais šansais sukurti naują partnerystę, taip pat kompensuoti asmeninius, sveikatos, socialinio statuso praradimus, kuriuos patiria po skyrybų / iširus kohabitacijai (Baum 2003).

Priešingai, nei tikėtasi, vyrų partnerystės atkūrimas nėra susijęs su turimų vaikų charakteristikomis (amžiumi ir skaičiumi). Žvelgiant į partnerystės trajektorijas po skyrybų, tokoskyra brėžtina tarp turinčių ir neturinčių vaikų vyrų (Maslauskaitė, Baublytė 2015), ir mūsų tyrimas tai netiesiogiai patvirtina. Vyrai su vaikais mažiau patrauklūs pakartotinų partnerysčių rinkoje, tačiau turinčių vaikų vyrų galimybės atkurti partnerystes nėra nulemptos vaikų skaičiaus ir amžiaus.

Vadovaujantis poreikių – patrauklumo – galimybių teoriniu modeliu (de Graaf, Kalmijn 2013) tyrime nustatytas teigiamas gyvenamosios vietos efektas pakartotinai partnerystei sukurti. Labiau urbanizuotų vietovių gyventojai turi didesnę riziką susikurti naujas partnerystes nei kaimo vyrai. Šis sąryšis nustatytas kontroliuojant kitus individualius struktūrinius ir su buvusia partneryste susijusius veiksnius. Didesnė potencialių partnerių rinka ir susitikimo galimybės turi pozityvią įtaką vyrų-tėvų partnerystės statuso atkūrimui.

Trečia, tyrimo hipotezė teigė, kad buvusios santuokos / kohabitacijos iširimo procesinės charakteristikos turi poveikį paskesnių partnerysčių kūrimui. Atlikta analizė patvirtina šią hipotezę. Vyrai, kurių santuoka / kohabitacija iširo partnerės iniciatyva, turi mažesnę riziką sukurti naują partnerystę, o tie, kurie patys arba kartu su buvusia sutuoktine / sugyventine inicijavo skyrybas, – didesnę. Remiantis skyrybų – streso – prisitaikymo perspektyva (Amato 2000), šį radinį galima paaiškinti keletu būdų. Inicijuojantis skyrybas asmuo siekia keisti situaciją, sukauptas nepasitenkinimas partneryste didina subjektyviai suvokiamą sprendimo naudą, lengvina prisitaikymą. Priešingoje pozicijoje atsiduria paveiktasis iniciatyvos asmuo, kuris skyrybas gali

subjektyviai suvokti ne kaip nepageidautinos būklės nutraukimą, bet kaip ištikusią nesėkmę, nuvertinimą ir pan. Šiuo atveju prisitaikymas gali būti apsunkintas, o perėjimas į naują partnerystę – atidėtas. Kita vertus, vyrai, kurių skyrų iniciatorės buvo jų partnerės, gali išsiskirti asmeninėmis, elgesio savybėmis, kurios bendrai nėra pageidautinos kuriant partnerystę. Dėl šios priežasties aptariama vyrų grupė taip pat gali susidurti su partnerystės statuso atkūrimo barjerai.

Be to, nustatyta, kad didesnę riziką sukurti naują partnerystę turi vyrai, kurių ankstesnė iširusi partnerystė buvo santuoka, bet ne kohabitacija. Šis rezultatas prieštarauja nurodomiems kitų tyrėjų (Skew, Evans, Gray 2009; Portman 2007). Tai gali būti nulemta tiek tyrimo populiacijos selektyvumo, tiek kohabitacijos specifikos konkrečioje visuomenėje. Mūsų tyrime atsižvelgta tik į tuos vyrus, kurie turi vaikų iš ankstesnės partnerystės. Vaikų susilaukimas kohabitacijoje yra selektyvus, šis elgesys būdingas žemesnio socialinio ekonominio statuso, neprivilėgiuotoms visuomenės grupėms (Perelli-Harris et al. 2010), kuriems, tikėtina, būdingos ir kitos elgesio savybės, mažinančios patrauklumą santuokinėje rinkoje, tačiau nefiksuojamos tyrimuose.

Tyrimas leidžia daryti ir bendresnio pobūdžio išvadą. Dalis vyrų-tėvų, išgyvenę partnerystės iširimą, nebesukuria naujos santuokos / kohabitacijos, lieka gyventi vieni ir, kaip rodo tyrimai, stipriau patiria neigiamas partnerystės iširimo asmenines, sveikatos, socialines ir ekonomines pasekmes (Wang, Amato 2000; Demo, Acock 1996). Partnerystės (ne)atkūrimas nėra tik asmeninės motyvacijos suformuotas procesas, jis, kaip rodo mūsų gauti rezultatai, yra socialiai stratifikuotas. Žemesnis socialinis ekonominis statusas susijęs su rizika nebeatkurti partnerystės, o kartu ir neatgauti gyvenimo su partneriu teikiamų asmeninių, emocinių, socialinių ir materialinių privalumų. Taigi socialinis ekonominis vyrų-tėvų pažeidžiamumas generuoja pažeidžiamumą ir kitose gyvenimo sferose, kuris kaupiamas gyvenimo kelyje ir ilgalaikėje perspektyvoje gali ženklinti kaskadinį gerovės kritimą. Labai tikėtina, kad būtent šie mechanizmai lemia Lietuvos vyrų sveikatos, mirtingumo, savidestruktyvaus elgesio ypatumus, fiksuojamus einamojoje statistikoje ir tyrimuose (Jasilionis et al. 2015).

Socialinė stratifikacija – neatsiejamas visuomenės organizavimo principas, tačiau socialinė-ekonominė distancija tarp skirtingose stratifikacijos pozicijose esančių asmenų yra platesnių ekonominių ir gerovės politikos veiksmų pasekmė. Akivaizdu, kad postsocialistinė tranzicija ir ekonomikos persistruktūravimas Lietuvoje į pralaimėtojų poziciją įstūmė žemesnio išsilavinimo ir užimtumo statuso vyrus. Deindustrializacijos proceso pasekmės turi panašumų su būdingomis kapitalizmo centro šalimis. Šios pasekmės pasireiškė nuo XX a. 8-ame dešimtmčio (Oppenheimer 1988). Ekonominės politikos, tikslingai nukreiptos į šios vyrų grupės užimtumo ir pragyvenimo

iš darbo užtikrinimą, yra būtinos, siekiant silpninti neigiamus gyvenimo kelio ir socialinės klasės rizikų poveikius.

Pristatytas tyrimas yra susijęs su keletu apribojimų ir nurodo ateities tyrimų kryptis. Kalbant apie apribojimus būtina pažymėti, kad pristatomi rezultatai gauti nagrinėjant ne ilgalaikius, bet skerspjūvio duomenis, todėl identifikuotos asociacijos tarp požymių jokių būdu nenurodo į priežastinius ryšius. Antra, „Tėvystės iširus partnerystei“ duomenų specifika leido fiksuoti tik dabartinės partnerystės statusą, bet ne sukūrimo datą, o tai vertintina kaip apribojimas renkantis analizės metodus. Svarstant ateities tyrimų rekomendacijas pirmiausia atkreiptinas dėmesys į būtinybę kurti ilgalaikius partnerystės dinamikoms fiksuoti skirtus duomenų rinkinius, kuriuose informacija apie įvairaus lygmens ir tipų požymius būtų kaupiama partnerystės tranzicijų metu. Kita reikšminga ateities tyrimų metodologinė gairė – asmenybės ir elgesio indikatorių integravimas į tyrimo priemones, kurios suteiktų galimybę praplėsti supratimą apie partnerystės dinamikos mechanizmus ir žengti toliau socioekonominių struktūrinių veiksnių identifikavimo link.

Padėka

Šis straipsnis parengtas įgyvendinant LMT finansuojamą projektą „Lietuvos demografinis nuosmukis ir nelygybės: modeliai ir mechanizmai kartu kaitos kontekste“ (S-MIP-17-119).

Literatūra

- Amato, P. R. 2000. “The Consequences of Divorce for Adults and Children.” *Journal of Marriage and Family* 62 (4): 1269–1287.
- Amato, P. R., Spencer, J. 2010. “Divorce in Europe and the United States: Commonalities and Differences Across Nations.” *Family Science* 1 (1): 2–13.
- Andersson, G., Thomson, E., Duntava, A. 2017. “Life-table Representations of Family Dynamics in the 21st Century.” *Demographic Research* 37: 1081–1230.
- Andress, H.-J., Hummelsheim, D. 2009. *When Marriage Ends: Economic and Social Consequences of Partnership Dissolution*. New York: Edward Elgar Publishing.
- Baum, N. 2003. “The Male Way of Mourning Divorce: When, what, and how.” *Clinical Social Work Journal* 31: 37–49.
- Beaujouan, É. 2012. “Repartnering in France: The Role of Gender, Age and Past Fertility.” *Advances in Life Course Research* 17 (2): 69–80.
- Becker, G. 1981. *A Treatise on the Family*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Collier, R., Sheldon, S. 2008. *Fragmenting Fatherhood: A Socio-legal Study*. New York: Bloomsbury Publishing.

- De Graaf, P. M., Kalmijn, M. 2003. "Alternative Routes in the Remarriage Market: Competing-risk Analyses of Union Formation After Divorce." *Social Forces* 81 (4): 1459–1498.
- Demo, D. H., Acock, A. C. 1996. "Singlehood, Marriage, and Remarriage: The Effects of Family Structure and Family Relationships on Mothers' Well-being." *Journal of Family Issues* 17 (3): 388–407.
- Demografijos metraštis* 2016. 2017. Vilnius: Statistikos departamentas.
- Dewilde, C., Uunk, W. 2008. "Remarriage as a Way to Overcome the Financial Consequences of Divorce – A Test of the Economic Need Hypothesis for European Women." *European Sociological Review* 24 (3): 393–407.
- Esping-Andersen, G. 2006. *A Welfare State for the Twenty-first Century. The Welfare State Reader*. London: Polity Press.
- Esping-Andersen, G. 2009. *Incomplete Revolution: Adapting Welfare States to Women's New Roles*. London: Polity Press.
- Featherstone, B. 2009. *Contemporary Fathering: Theory, Policy and Practice*. London: Policy Press.
- Gałęzewska, P., Perelli-Harris, B., Berrington, A. 2017. "Cross-national Differences in Women's Repartnering Behaviour in Europe: The Role of Individual Demographic Characteristics." *Demographic Research* 37: 189–228.
- Härkönen, J. 2015. "Divorce." In *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: An Interdisciplinary, Searchable, and Linkable Resource*, ed. J. Tainter, T. Taylor, R. Brain, J. Lobo, 146–173. New York: J. Wiley and Sons.
- Ivanova, K., Kalmijn, M., Uunk, W. 2013. "The Effect of Children on Men's and Women's Chances of Re-partnering in a European Context." *European Journal of Population/Revue Européenne de Démographie* 29 (4): 417–444.
- Jaschinski, I. 2011. "Der Übergang in eine nacheheliche Partnerschaft: Eine vergleichende Analyse zwischen Männern und Frauen auf der Basis des deutschen Generations and Gender Survey." *Zeitschrift für Familienforschung* 23 (2): 219–240.
- Jasilionis, D., Stankūnienė, V., Maslauskaitė, A., Stumbrys, D. 2015. *Lietuvos demografinių procesų diferenciacija*. Vilnius: LSTC.
- Kreidl, M., Hubatková, B. 2017. "Rising Rates of Cohabitation and the Odds of Repartnering: Does the Gap Between Men and Women Disappear?" *Journal of Divorce & Remarriage* 58 (7): 487–506.
- Lampard, R., Peggs, K. 1999. "Repartnering: The Relevance of Parenthood and Gender to Cohabitation and Remarriage Among the Formerly Married." *The British Journal of Sociology* 50 (3): 443–465.
- Maslauskaitė, A., Baublytė, M. 2012. *Skrybyų visuomenė*. Vilnius: LSTC.
- Maslauskaitė, A., Baublytė, M. 2015. "Gender and Re-partnering After Divorce in Four Central European and Baltic Countries." *Czech Sociological Review* 51 (6): 1023–1047.
- Meggiolaro, S., Ongaro, F. 2008. "Repartnering After Marital Dissolution: Does Context Play a Role?" *Demographic Research* 19: 1913–1934.

- Murinkó, L., Szalma, I. 2016. "Fatherhood and Men's Second Union Formation: Norway, France, and Hungary, 1980–2000." In *Changing Family Dynamics and Demographic Evolution: The Family Kaleidoscope*, ed. D. Mortelmans, K. Matthijs, E. Alofs, 179–213. Cheltenham: Elgar Publishing.
- Oppenheimer, V. 1988. "A Theory of Marriage Timing." *American Journal of Sociology* 94 (3): 563–591.
- Pasteels, I., Mortelmans, D. 2017. "The Socioeconomic Determinants of Repartnering After Dissolving a Marriage or Cohabitation." *Demographic Research* 36 (58): 1785–1812.
- Perelli-Harris, B., Sigle-Rushton, W., Kreyenfeld, M., Lappegård, T., Keizer, R., Berghammer, C. 2010. "The Educational Gradient of Childbearing Within Cohabitation in Europe." *Population and Development Review* 36 (4): 775–801.
- Platūkytė, E. 2017. „Pakartotinių santuokų kūrimo Lietuvoje ilgalaikės tendencijos“. *Kultūra ir visuomenė: socialinių tyrimų žurnalas* 8 (1): 55–72.
- Poortman, A.-R. 2007. "The First Cut is the Deepest? The Role of the Relationship Career for Union Formation." *European Sociological Review* 23 (5): 585–598.
- Schnor, Ch., Vanassche, S., Van Bavel, J. 2017. "Stepfather or Biological Father? Education-specific Pathways of Postdivorce Fatherhood." *Demographic Research* 37: 1659–1694.
- Skew, A., Evans, A., Gray, E. 2009. "Repartnering in the United Kingdom and Australia." *Journal of Comparative Family Studies* 41: 563–585.
- Stankūnienė, V. 2009. „Kartų ir lyčių tyrimo metodologija“. In *Lietuvos šeima tarp tradicijos ir naujos realybės*, ed. V. Stankūnienė, A. Maslauskaitė, 419–426. Vilnius: LSTC.
- Stankūnienė, V. 1999. „Pratarė“. In V. Stankūnienė, M. Baublytė, V. Kanopienė, S. Mikulionienė. *Gimstamumas ir šeima: biografinis požiūris*, 1–5. Vilnius: LFSI.
- Statistikos departamentas. 2018. Suminis ištuokų rodiklis. Prieiga internete: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize#/žiūrėta/2018-04-23>
- Sweeney, M. M. 1997. "Remarriage of Women and Men After Divorce: The Role of Socioeconomic Prospects." *Journal of Family Issues* 18 (5): 479–502.
- United Nations, 2005. Generations and Gender Survey. Prieiga internete: https://www.unecp.org/fileadmin/DAM/pau/_docs/ggp/2005/GGP_2005_IWG004_BgDocQreText.pdf [žiūrėta 2018-04-23]
- Vanassche, S., Corjin, M., Mathijs, K., Swicegood, G. 2015. "Repartnering and Childbearing After Divorce: Differences According to Parental Status and Custodial Arrangements." *Population Research and Policy Review* 34 (5): 761–784.
- Vergauwen, J., Wood, J., De Wachter, D., Neels, K. 2015. "Quality of Demographic Data in GGS Wave 1." *Demographic Research* 32: 723–745.
- Wang, H., Amato, P. R. 2000. "Predictors of Divorce Adjustment: Stressors, Resources, and Definitions." *Journal of Marriage and Family* 62 (3): 655–668.

Gauta 2018 01 16

Priimta 2018 04 26

AUŠRA MASLAUSKAITĖ
MARĖ BAUBLYTĖ

Men's Repartnering: The Role of Individual and Partnership-level Factors

Summary

The aim of the article is to analyze the long-term trends in men's repartnering patterns in Lithuania and to identify the factors associated with the increased risk of repartnering in the recent divorce cohort of Lithuanian men. The study focuses on men who have under-aged children from a dissolved union. The theoretical background of the study is based on the needs, attractiveness and opportunity perspective (de Graaf & Kalmijn, 2003) and Divorce-Stress-Adjustment model (Amato 2000). The research uses the data sets of the "Generations and Gender Survey" (2006 and 2009) and "Fatherhood after Union Dissolution" (2016). We conclude that men's repartnering level has been stable over the past four decades; however, in recent decades, the risk of repartnering is related to the first years after union dissolution. The study confirms a positive association between repartnering, socio-economic status and urban place of residence. We also found that previously married men had a higher risk to repartner compared to cohabitantes. Processes of the previous union dissolution are also relevant in defining the chances of men's repartnering.

Keywords: men, partnership dynamics, divorce, repartnering.